

ETAP II

1.02.2020

Rozwiązanie zadania laboratoryjnego

Przykładowe rozmieszczenie substancji w probówkach

Nr	Nazwa substancji
1	$\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3 + \text{CoSO}_4 + \text{H}_3\text{PO}_4$
2	$\text{CrCl}_3 + \text{NiCl}_2$
3	$\text{CuCl}_2 + \text{SrCl}_2 + \text{HCl}$

Nr	Nazwa substancji
4	$\text{MgSO}_4 + \text{K}_2\text{SO}_4$
5	$\text{Bi}(\text{NO}_3)_3 + \text{Pb}(\text{NO}_3)_2 + \text{HNO}_3$
6	$\text{ZnSO}_4 + \text{MnSO}_4$

Nr	
A	roztwór jodku potasu
B	roztwór wody utlenionej
C	roztwór dimetylogliksymu

Nr	
D	roztwór tetrafenyloboranu sodu
E	roztwór molibdenianu sodu
F	roztwór tiocyjanianu potasu

Poniżej przedstawiono sposób rozumowania, który pomoże zrozumieć uzasadnienie identyfikacji przedstawione w arkuszu odpowiedzi

Ad *b*. Identyfikacji roztworów w probówkach A - F

W probówce **B** widać pęcherzyki gazu, co sugeruje obecność wody utlenionej. Dwa roztwory są lekko żółte. Jednym jest roztwór dimetylogliksymu w probówce **C**, ma charakterystyczny zapach alkoholu co zapewnia jednoznaczną identyfikację. Drugi żółtawy roztwór to probówka **D**, ma wyraźny alkaliczny odczyn, co może wskazywać na tetrafenyloboran sodu. Dodanie tego roztworu do probówek **A**, **B**, **E** i **F** powoduje wytrącenie białego osadu w probówce **A** i **F**, co wskazuje na obecność w tych probówkach jonów potasu.

Zmieszanie roztworów **A**, **B** i kropli kwasu octowego lub roztworu HCl powoduje brunatnienie roztworu (odbarwienie po dodaniu szczypty kwasu askorbinowego), co potwierdza obecność wody utlenionej w **B** i jodku potasu w **A**.

Dodanie do probówki **E** szczypty kwasu askorbinowego powoduje niebieszczenie roztworu, zaś roztworu z probówki **B** (woda utleniona) powoduje powstanie żółtego roztworu. Próby te potwierdzają obecność molibdenianu sodu w probówce **E**.

Ad *c*. Identyfikacja wszystkich jonów w probówkach 1 – 6

a) Wykrycie jonów ołowiu(II) przez dodanie do roztworów z probówek **1 – 6** kwasu chlorowodorowego. Tylko w probówce **5** powstaje biały osad rozpuszczalny po ogrzaniu i wytrącający się po oziębieniu. Mocno kwasowy odczyn roztworu **5** sugeruje obecność jonów łatwo hydrolizujących (np. $\text{Bi}(\text{III})$). Wytrącony osad chlorku ołowiu po przemyciu roztworem kwasu chlorowodorowego rozpuszcza się w kwasie octowym.

b) Wykrycie jonów siarczanowych(VI) i chlorkowych przez dodanie roztworu z probówki **5** do roztworów **1–4** i **6**. W probówkach **1**, **4** i **6** powstają białe, krystaliczne osady, nierozpuszczalne po ogrzaniu,

rozpuszczalne w kwasie octowym, charakterystyczne dla PbSO_4 , zaś w probówkach **2** i **3** powstają białe osady rozpuszczalne po ogrzaniu charakterystyczne dla PbCl_2 . Tak więc w probówkach **2** i **3** są jony chlorkowe oraz w jednej z nich prawdopodobnie jony strontu.

c) Oddzielenie jonów siarczanowych od kationów z probówek **1**, **4** i **6** poprzez strącenie osadu wodorotlenków. Z uwagi na mocno kwasowy odczyn w probówce **1** można podejrzewać obecność znacznej ilości kwasu, prawdopodobnie fosforowego(V). Dodawany po kropli roztwór NaOH do probówki **1** powoduje wytrącanie beżowego osadu, charakterystycznego dla fosforanu żelaza(III).

W probówce **6** też strąca się biało-beżowy osad, ale ciemniejący na powietrzu. Jest to charakterystyczne dla jonów Mn(II) . Już po dodaniu kropli roztworu NaOH, w probówce **4** wytrąca się osad, nierozpuszczalny w nadmiarze odczynnika.

d) Dysponując klarownym roztworem z probówki **4** po strąceniu wodorotlenku (zawierającym jony siarczanowe(VI)) wykrywa się jony Sr(II) w roztworze **3**, gdyż tylko z tym roztworem strąca się biały osad. W roztworze **4**, po oddzieleniu strąconego wodorotlenku, można sprawdzić obecność jonów cynku. Po ostrożnym zakwaszeniu w przypadku obecności Zn(II) wytrąciłby się osad. Nie obserwuje się zauważalnego zmętnienia, tak więc w próbce **4** nie ma jonów cynku. Dodanie do takiego roztworu zawartości probówki **D** (tetrafenyloboran sodu) powoduje wytrącenie białego osadu co pozwala wykryć jony potasu.

e) reakcje z wykorzystaniem roztworu amoniaku

Obserwacje podano w tabelce, gdzie „ NH_3 mało” znaczy dodanie 2 kropeł roztworu amoniaku ponad zobojętnienie kwasu, „ NH_3 dużo” – dodanie 1-2 cm^3 roztworu amoniaku ponad zobojętnienie kwasu, „ NH_3 dużo roztwór” – dodanie 1-2 cm^3 roztworu amoniaku i wygląd roztworu po sedymentacji osadu. Wnioski z przeprowadzonych prób przedstawiono w wierszach „wykryto”.

Nr	1	2	3	4	5	6
Barwa roztworu	Błado różowa	Szaro-fioletowa	zielona	bezbarwny	bezbarwny	bezbarwny
NH_3 mało	beżowy↓	szaroziel.↓	zielnieb.↓	biały↓	biały↓	biały brnp.↓
Wykryto w osadzie	Fe(III)	Cr(III)	Cu(II)	Mg(II)? Zn(II)?	Pb(II) , Bi(III)	Mn(II)
NH_3 dużo	brązowy↓	szaroziel.↓	nikły osad	biały↓	biały↓	brun↓
„ NH_3 dużo roztwór”	żółtawy	niebieskawy	nieb gran	bezbarwny	biała zaw.	bezbarwny
Wykryto w roztworze	Co(II)?	Ni(II)?	Cu(II)	K(I)? , Zn(II)?	?	K(I)? , Zn(II)?

Stosowane skróty: ↓ – osad, szaroziel. – szarozielony, zielnieb – zielononiebieski, biały brnp – biały, brunatniejący na powietrzu

Rozpuszczenie osadu z probówki **4** w kwasie chlorowodorowym i ponowne dodanie amoniaku nie wytrąca osadu, co jest charakterystyczne dla jonów magnezu.

f) reakcje z wykorzystaniem roztworu wodorotlenku sodu

Dodanie nadmiaru roztworu NaOH do roztworu z probówki **2** powoduje powstanie szarozielonej zawiesiny, dodanie do tej zawiesiny roztworu z probówki **B** (woda utleniona) i ogrzaniu, powoduje powstanie żółtego roztworu, charakterystycznego dla jonów chromianowych(VI) i zielonkawego osadu wodorotlenku niklu. Żółty

roztwór dodany do rozpuszczonego w kwasie octowym chlorku ołowiu (otrzymanego z próbówki **5** z HCl) powoduje wytrącenie żółtego osadu chromianu(VI) ołowiu. Natomiast wprowadzenie nadmiaru roztworu NaOH do próbówek **5** i **6** oraz dodanie wody utlenionej powoduje wytrącenie szarocznego osadu w próbówce **5** (mieszanina brunatnego PbO_2 i białego $Bi(OH)_3$) oraz czarnego osadu MnO_2 w próbówce **6**. Ostrożne zakwaszenie roztworu z próbówki **6** po oddzieleniu MnO_2 powoduje wytrącenie osadu rozpuszczalnego w roztworze amoniaku co jest charakterystyczne dla jonów cynku.

g) reakcje z wykorzystaniem roztworu KI

Brak reakcji dla próbówek **2, 4 i 6**.

Dodanie roztworu KI do próbówki **1** powoduje żółknięcie roztworu od wydzielonego jodu (utlenianie jonów jodkowych przez Fe(III)). Żółta barwa znika po dodaniu kwasu askorbinowego. W przypadku próbówki **3** obserwuje się brunatny roztwór i biały osad – typowa reakcja dla jonów miedzi z jonami jodkowymi. Dodanie 2-3 kropli roztworu KI do próbówki **5**, powoduje wytrącenie czarnego osadu BiI_3 . Ciecz z nad zdekantowanego osadu reaguje z dodawanym roztworem jodku potasu wytrącając żółty, krystaliczny osad PbI_2 .

h) reakcje z roztworem tiocyjanianu potasu

Brak reakcji z roztworami w próbówkach **2, 4, 5 i 6**.

Po dodaniu roztworu KSCN z próbówki **F** do roztworu z próbówki **1** powstaje krwistoczerwone zabarwienie od tiocyjanianowego kompleksu żelaza(III). Zabarwienie to znika po dodaniu kwasu askorbinowego. Z kolei dodanie acetonu powoduje powstawanie niebieskiej barwy od tiocyjanianowego kompleksu kobaltu(II). Wprowadzenie tiocyjanianu potasu do roztworu próbki **3** powoduje powstanie żółto-brunatnego roztworu. Po dodaniu kwasu askorbinowego, powstaje białoszary osad $CuSCN$.

i) reakcja z molibdenianem sodu

Dodanie roztworu z próbówki **E** do roztworu z próbówki **1** powoduje żółknięcie roztworu. Z kolei po wprowadzeniu szczypty kwasu askorbinowego roztwór niebieszczeje, po czym przechodzi w granatowy. Wskazuje to na obecność jonów fosforanowych(V) w próbówce **1** i molibdenianu sodu w próbówce **E**.

Ad <i>a.</i> Charakterystyka roztworów w probówkach 1-6, prawdopodobne występowanie kationów.	Punktacja		
	Rec 1	Rec 2	Sprec
	3m		

r1 - mocno kwasowy, bladoróżowy – prawdopodobnie Co^{2+} , Mn^{2+} , inne bezbarwne jony;
r2 - lekko kwasowy, szarofioletowy – Cr^{3+} , pozostałe jony;
r3 - mocno kwasowy, niebieskozielony – prawdopodobnie Ni^{2+} , Cu^{2+} , inne bezbarwne jony;
r4 - obojętny, bezbarwny – wszystkie bezbarwne jony poza Bi^{3+} ;
r5 - mocno kwasowy, bezbarwny – prawdopodobnie Bi^{3+} , inne bezbarwne jony;
r6 - obojętny, bezbarwny – wszystkie bezbarwne jony poza Bi^{3+} ;

Ad <i>b.</i> Identyfikacja roztworów w probówkach A – F					
Probówka	wykryto	Uzasadnienie	Punktacja		
			Rec 1	Rec 2	Sprec
A	Jodek potasu	Wygląd roztworu klarowny, bezbarwny Odczyn roztw obojętny Obs. + HCl + pr B → żółto-brun. zab. + kw. ask → odbarwienie; + pr 3 → żółto-brun. zab. i ↓biały	1,5m		
B	Woda utleniona	Wygląd roztworu bezb, pęcherzyki gazu Odczyn roztw obojętny Obs. + pr 2 + $\text{NaOH}_{\text{nadm}}$ → żółto-zielone zabarwienie; + pr E → żółte zabarwienie	1,5m		
C	Dimetylo- glioksym	Wygląd roztworu żółty, alkoholowy Odczyn roztw obojętny Obs. + pr 2 + NH_3 → ↓ czerwony, kłaczkowaty; .....+ pr 3 → brunatne zabarwienie	1,5m		
D	Tetrafenylo- boran sodu	Wygląd roztworu żółty, charakt. zapach Odczyn roztw zasadowy Obs. + pr A (lub pr E) → ↓biały; + pr 4 → ↓biały	1,5m		
E	Molibdenian sodu	Wygląd roztworu klarowny, bezbarwny Odczyn roztw obojętny Obs. + pr B → żółte zabarwienie + kw. ask → bz + kw. ask → bladoniebieskie zabarwienie, ciemniejące w czasie	1,5m		
F	Tiocyanian potasu	Wygląd roztworu klarowny, bezbarwny Odczyn roztw obojętny Obs. + pr 1 → czerwone zabarwienie; + pr 3 + kw. ask → ↓biały	1,5m		

Ad c. Identyfikacja roztworów z probówek 1-6					
Nr probówki	Wykryto	Uzasadnienie	Punktacja		
			Rec 1	Rec 2	Spr ec
1	Co ²⁺ Fe ³⁺ SO ₄ ²⁻ H ₃ PO ₄	Wygląd roztworu klarowny, lekko różowy Odczyn kwasowy. Obs 1. + NaOH → ↓beżowy, r HCl; +pr F → czerwone zabarwienie Obs 2. +pr F → czerw. zab. + kw. ask → odb. + aceton → niebieskie zabarwienie Obs 3. + pr 3 → ↓biały Obs 4. + pr E → żółte. zab. + kw. ask → niebieskie, przechodzące w granatowe	4m		
2	Ni ²⁺ Cr ³⁺ Cl ⁻	Wygląd roztworu klarowny, szaroniebieski Odczyn obojętny. Obs 1. + NaOH _{nadm} → ↓szarozielony roztw. ziel + pr B → żółte zab. Obs 2. + NH ₃ → ↓szarozielony roztw. ziel + pr B → żółte zab. Obs 3. + pr 5 → ↓biały, serowaty, rozpuszczalny na gorąco	3m		
3	Cu ²⁺ Sr ²⁺ Cl ⁻ HCl	Wygląd roztworu klarowny, zieloniebieski Odczyn mocno kwasowy Obs 1. + NH ₃ → ↓szaroniebieski, rozpuszczalny w nadmiarze amoniaku Obs 2. + rpsow pr 4 → ↓biały, krystaliczny, nierozpuszczalny po ogrzaniu Obs 3. + pr 5 → ↓biały, serowaty, rozpuszczalny na gorąco	3m		
4	Mg ²⁺ K ⁺ SO ₄ ²⁻	Wygląd roztworu klarowny, bezbarwny Odczyn obojętny Obs 1. +NH ₃ → ↓biały, nrna, rozp w HCl +NH ₃ → b.z. Obs 2. + pr D → ↓biały Obs 3. + pr 3 → ↓biały (lub + rpsow pr 5 zkw.oct → ↓biały)	3m		
5	Pb ²⁺ Bi ³⁺ NO ₃ ⁻ HNO ₃	Wygląd roztworu klarowny, bezbarwny Odczyn kwasowy Obs 1. + NaOH _{nadm} → ↓biały roztw. bezb + kw. oct + pr A → ↓żółty Obs 2. + kilka kropli pr A → ↓czarny roztw. bezb + pr A → ↓żółty Obs 3. Obecność jonów azotanowych wynika z treści zadania	3m		
6	Mn ²⁺ Zn ²⁺ SO ₄ ²⁻	Wygląd roztworu klarowny, bezbarwny Odczyn obojętny Obs 1. + NaOH _{nadm} → ↓beżowy +pr B → ↓czarny roztw. bezb + kkHCl → ↓biały Obs 2. + NH ₃ → ↓beżowy +pr B → ↓czarny roztw. bezb + kkHCl → ↓biały Obs 3. + rpsow pr 5 zkw.oct → ↓biały (lub + pr 3 → ↓biały)	3m		

Stosowane skróty: rpsow pr 4 – roztwór po strąceniu osadu wodorotlenku w pr 4

rpsow pr 5 zkw.oct - roztwór po strąceniu osadu wodorotlenku w pr 5 i zakwaszeniu kwasem octowym

kkHCl – kilka kropli HCl

|| - rozdzielenie osadu i roztworu

Ad <i>d.</i> Uzasadnienie wyglądu próbki zawierającej kwas fosforowy oraz próbki zawierającej jony miedzi(II)	Punktacja		
	Rec 1	Rec 2	Spec
Bładoróżowa barwa roztworu w probówce 1 jest charakterystyczna dla jonów Co(II). Brak charakterystycznej barwy dla wykrytych jonów Fe(III) (reakcja z tiocyjanianem potasu) spowodowane jest obecnością w próbce 1 jonów fosforanowych, które tworzą z jonami Fe(III) bezbarwny kompleks. Zielony roztwór w probówce 3 , w której wykryto jony Cu(II) spowodowany jest znacznym stężeniem kwasu chlorowodorowego. W tych warunkach jony miedzi(II) tworzą zielony kompleks chlorkowy zamiast niebieskiego akwakompleksu.	3 m		

Ad <i>e.</i> Równania reakcji zachodzących w trakcie prób wykonanych w celu identyfikacji					
Lp	Numery próbek, roztwory	Równanie reakcji	Punktacja		
			Rec 1	Rec 2	Spec
1	pr 3 + NH ₃	$\text{Cu}^{2+} + \text{Cl}^{-} + \text{NH}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Cu}(\text{OH})\text{Cl}\downarrow + \text{NH}_4^{+}$	0,5m		
2	pr 3 + NH ₃ nadm	$\text{Cu}(\text{OH})\text{Cl}\downarrow + 4\text{NH}_3 \rightleftharpoons [\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+} + \text{Cl}^{-} + \text{OH}^{-}$	0,5m		
3	pr 3 + pr 4	$\text{Sr}^{2+} + \text{SO}_4^{2-} \rightarrow \text{SrSO}_4\downarrow$	0,5m		
4	pr 2 + NaOH	$\text{Cr}^{3+} + 3\text{OH}^{-} \rightarrow \text{Cr}(\text{OH})_3\downarrow$	0,5m		
5	pr 2 + NaOH ndm + pr B	$2\text{Cr}(\text{OH})_3\downarrow + 4\text{OH}^{-} + 3\text{H}_2\text{O}_2 \rightarrow 2\text{CrO}_4^{2-} + 8\text{H}_2\text{O}$	0,5m		
6	pr 1 + NaOH	$\text{Fe}(\text{PO}_4)_2^{3-} + 3\text{H}^{+} + 2\text{OH}^{-} \rightarrow \text{FePO}_4\downarrow + \text{HPO}_4^{2-} + 2\text{H}_2\text{O}$	0,5m		
7	pr 1 + pr F	$\text{Fe}(\text{PO}_4)_2^{3-} + 4\text{SCN}^{-} \rightarrow \text{Fe}(\text{SCN})_4^{-} + 2\text{PO}_4^{3-}$	0,5m		
8	pr 4 + NaOH	$\text{Mg}^{2+} + 2\text{OH}^{-} \rightarrow \text{Mg}(\text{OH})_2\downarrow$	0,5m		
9	pr 5 + NaOH	$\text{Pb}^{2+} + 2\text{OH}^{-} \rightarrow \text{Pb}(\text{OH})_2\downarrow$	0,5m		
10	pr 5 + NaOH nadm + pr B	$\text{Pb}(\text{OH})_4^{2-}\downarrow + \text{H}_2\text{O}_2 \rightarrow \text{PbO}_2 + 2\text{H}_2\text{O} + 2\text{OH}^{-}$	0,5m		
11	pr 6 + NaOH na pow	$2\text{Mn}^{2+} + 4\text{OH}^{-} + \text{O}_2 \rightarrow 2\text{MnO}(\text{OH})_2\downarrow$ lub MnO_2	0,5m		
12	pr 6 + NaOH	$\text{Zn}^{2+} + 2\text{OH}^{-} \rightarrow \text{Zn}(\text{OH})_2\downarrow$	0,5m		
	pr 6 + NaOH nadm + HCl	$\text{Zn}(\text{OH})_2\downarrow + 2\text{OH}^{-} \rightarrow \text{Zn}(\text{OH})_4^{2-}$ $\text{Zn}(\text{OH})_4^{2-} + 2\text{H}^{+} \rightarrow \text{Zn}(\text{OH})_2\downarrow + 2\text{H}_2\text{O}$			
	pr 5 + pr A	$\text{Pb}^{2+} + 2\text{I}^{-} \rightarrow \text{PbI}_2\downarrow$			
	pr 5 + pr A	$\text{Bi}^{3+} + 3\text{I}^{-} \rightarrow \text{BiI}_3\downarrow$			
	pr 2 + NH ₃ nadm	$\text{Ni}^{2+} + 4\text{NH}_3 \rightleftharpoons [\text{Ni}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$			